

MR. J.W. BERK, MR. R. LODEWIJK, MR. S.A. VEERMAN

# De Richtlijnen voor de jaarverslaggeving – Dutch GAAP?

**H**et jaarrekeningenrecht staat volop in de belangstelling. Geen wonder, na de internationale en nationale calamiteiten, die vaak ‘boekhoudschandalen’ worden genoemd. Ten onrechte, want boekhouden en rapporteren zijn verschillende zaken. In Nederland werd tot en met 2004 gerapporteerd volgens *Dutch generally accepted accounting principles*, of kortweg *Dutch GAAP*. Voor de accountant die een accountantsverklaring afgeeft is *Dutch GAAP* synoniem met de richtlijnen van de Raad voor de Jaarverslaggeving. Dit artikel bespreekt welke betekenis wordt toegekend aan de richtlijnen, gezien vanuit verschillende invalshoeken.

## Het jaarrekeningenrecht

Het jaarrekeningenrecht gaat niet over boekhouden maar over rapporteren. Boekhouden is in ons recht maar summier geregeld. In de Algemene Bepalingen van Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek, die gelden voor alle rechtspersonen, is in artikel 10<sup>1</sup> opgenomen dat het bestuur van een rechtspersoon de administratie zó moet voeren dat daaruit altijd de rechten en verplichtingen van de rechtspersoon kunnen worden gekend, naar de eisen die voortvloeien uit de werkzaamheden van de rechtspersoon. Die administratie moet zeven jaar worden bewaard. Daar-

mee houden de voorschriften over de boekhouding wel zo’n beetje op.

Het rapporteren wordt echter des te uitgebreider behandeld in het Burgerlijk Wetboek. Artikel 10 van de Algemene Bepalingen verplicht alle rechtspersonen een balans en een staat van baten en lasten op te maken. Maar voor de meeste rechtspersonen, en tevens de economisch meest actieve: naamloze en besloten vennootschappen, coöperaties en onderlinge waarborgmaatschappijen, en voor stichtingen en verenigingen<sup>2</sup> die een onderneming drijven, bevat het Burgerlijk Wetboek uitgebreidere bepalingen over het opmaken, ter inzage leggen, ondertekenen en vaststellen van jaarrekeningen.<sup>3</sup> De inhoud van die jaarrekeningen ten slotte wordt bestreken door Titel 9 van Boek 2, over de jaarrekening (en het jaarverslag).

Titel 9 bevat het wettelijke kader van het jaarrekeningenrecht voor de genoemde rechtspersonen. Titel 9 kent zijn oorsprong in de Wet op de jaarrekening van ondernemingen uit 1970, maar de huidige tekst is in grote mate bepaald door de implementatie van de vierde richtlijn (over de enkelvoudige jaarrekening) en de zevende richtlijn (over de geconsolideerde jaarrekening) van (toen nog) de EEG.<sup>4</sup> Deze

1 Verwijzingen naar wetsartikelen zijn verwijzingen naar artikelen van Boek 2 Burgerlijk Wetboek, tenzij anders vermeld.

2 De (ontwerp-)richtlijnen kunnen ‘ook mede richting geven aan de jaarrekeningen van organisaties die een andere rechtsvorm hebben, zowel van banken [...] als van de rechtspersonen genoemd in lid 2 en 3 van dat artikel, als van organisaties waarop Titel 9 Boek 2 BW niet van toepassing is’; *Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving*, afl. 4, Kluwer, Deventer 2002.

3 Respectievelijk artikel 49, 58, 101, 210 en 300 van Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek voor de vereniging die een verplicht in het handelsregister ingeschreven onderneming drijft, voor de coöperatie en de onderlinge waarborgmaatschappij, voor de naamloze vennootschap, de besloten vennootschap en voor de stichting die een verplicht in het handelsregister ingeschreven onderneming drijft met een omzet van ten minste € 3.403.351,63.

4 Richtlijn 78/660/EEG van de Raad van 25 juli 1978 L 222 en Richtlijn 83/349/EEG van de Raad van 13 juni 1983, Implementatie volgens respectievelijk Wet van 7 december 1983, *Stb.* 1983, 663, en Wet van 11 november 1988, *Stb.* 1998, 517.

richtlijnen hadden als doel de verschillen in jaarrekeningvoorschriften binnen de Europese Unie te verkleinen.

De kernbepaling van het Nederlandse jaarrekeningenrecht is artikel 362 lid 1, eerste volzin:

*‘De jaarrekening geeft volgens normen die in het maatschappelijk verkeer als aanvaardbaar worden beschouwd een zodanig inzicht dat een verantwoord oordeel kan worden gevormd omtrent het vermogen en het resultaat, alsmede voor zover de aard van een jaarrekening dat toelaat, omtrent de solvabiliteit en de liquiditeit van de rechtspersoon.’*

Centraal hierbij staat het ‘inzichtvereiste’ waaraan de jaarrekening moet voldoen. Dat inzicht moet verkregen worden aan de hand van in het maatschappelijk verkeer aanvaardbare normen. Hoe moet worden bepaald wat maatschappelijk aanvaardbaar is vermeldt Titel 9 niet. Dit wordt overgelaten aan de praktijk, getoetst door de rechter.

De zinsnede ‘volgens normen die in het maatschappelijk verkeer als aanvaardbaar worden beschouwd’ kwam al voor in de eerder aangehaalde Wet op de jaarrekening van ondernemingen. Blijkens de Memorie van Toelichting bij het voorstel voor die wet vertrouwde de minister van Justitie erop dat het bedrijfsleven en de accountantsbranche zich wel zouden bezighouden met het in kaart brengen van de in de praktijk gehanteerde normen voor waardering van activa en passiva en voor winstberekening. Inderdaad hebben werkgevers, werknemers en de accountantsbranche, toen de Wet op de jaarrekening van ondernemingen eenmaal een feit was, een tripartiet overlegorgaan gecreëerd met onder meer dat doel. Dit tripartiet overleg publiceerde de ‘Beschouwingen naar aanleiding van de Wet op de jaarrekening van ondernemingen’. Deze Beschouwingen kunnen wellicht als voorloper op de Richtlijnen voor de jaarverslaggeving worden gezien.

In 1981 hebben de werkgeversorganisaties VNO en NCW, de werknemersorganisaties FNV en CNV, en de accountantsbranche via het NIVRA, de Stichting voor de Jaarverslaggeving opgericht. De doelstelling van de Stichting is het bevorderen van de kwaliteit van de externe verslaggeving en in het bijzonder de jaarrekening van Nederlandse rechtsperso-

nen. Deze Stichting heeft de Raad voor de Jaarverslaggeving (hierna aan te duiden als ‘de Raad’) ingesteld als haar orgaan dat – zelfs met uitsluiting van het bestuur van de Stichting zelf – belast is met het opstellen en publiceren van stellige uitspraken en aanbevelingen op het gebied van het jaarrekeningenrecht, en het adviseren van de overheid op dat terrein. De Raad heeft daarmee het werk van het tripartiet overleg voortgezet en beschouwt het als zijn taak om inhoud te geven aan de normen voor verslaggeving die in het maatschappelijk verkeer als aanvaardbaar worden beschouwd.<sup>5</sup>

### De Richtlijnen voor de jaarverslaggeving

Ter uitvoering van zijn hiervoor omschreven taak stelt de Raad de Richtlijnen voor de jaarverslaggeving op. De door de Raad opgestelde richtlijnen en ontwerprichtlijnen belichamen de grondslagen en regels voor het opstellen van een jaarrekening. De (ontwerp)richtlijnen zijn opgesteld met het oog op de beantwoording van zich in de praktijk voordoende vragen met betrekking tot de jaarrekening. Zodoende wil de Raad bijdragen aan de ontwikkeling van normen die in het kader van de jaarrekening als maatschappelijk aanvaardbaar moeten worden beschouwd en die bijdragen aan het verkrijgen van het door de wet vereiste inzicht in het vermogen en resultaat van een rechtspersoon. De richtlijnen zijn bedoeld voor opstellers (de bedrijven), gebruikers (aandeelhouders, banken, maar ook eenieder die een jaarrekening ter inzage vraagt) en controleurs (de accountantsbranche) van jaarrekeningen. Dit artikel beoogt in kaart te brengen welke betekenis opstellers, gebruikers en controleurs van jaarrekeningen moeten toekennen aan de richtlijnen, bezien vanuit verschillende invalshoeken.

### Betekenis van de richtlijnen volgens de wetgever

De Richtlijnen voor de jaarverslaggeving kennen geen wettelijk kader. De wet verwijst nergens naar de richtlijnen. De Stichting voor de Jaarverslaggeving is geen publiekrechtelijke rechtspersoon en zij heeft geen verordenende of andere publiekrechtelijke bevoegdheden. Ook de Raad voor de Jaarverslaggeving heeft geen wettelijke basis of publiekrechtelijke positie. De Raad is geen adviesorgaan van de regering en de regering is er niet officieel in vertegenwoordigd. De richtlijnen zijn dus uitsluitend een privaat initiatief.

<sup>5</sup> Aldus het voorwoord van prof.dr. M.N. Hoogendoorn RA, voorzitter van de Raad, bij de jaareditie 2004 van de *Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving*, p. 23.

Wel een privaat initiatief met enig gezag. Hoe ver dat gaat is zijdelings aan de orde gekomen bij de behandeling van wetsvoorstellen 28 220 en 29 737<sup>6</sup> die, kort gezegd, allebei de aanpassing van Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek aan internationale jaarrekeningstandaarden, waaronder de IAS-Verordening,<sup>7</sup> tot doel hebben. De IAS-Verordening verplicht ondernemingen, waarvan effecten in Europa beursgenoteerd zijn, hun geconsolideerde jaarrekening vanaf het boekjaar dat begon na 1 januari 2005 op te stellen met gebruikmaking van IAS/IFRS (International Accounting Standards/International Financial Reporting Standards). Het inmiddels ingetrokken en vervangen wetsvoorstel 28 220 bevatte de bepaling (ontwerpartikel 362 lid 10) dat ondernemingen die IAS/IFRS niet toepasten, moesten aangeven of zij de richtlijnen van de Raad voor de Jaarverslaggeving hadden gevolgd. In daaropvolgende Kamerstukken werd gesteld dat van een rechtspersoon gevergd mag worden dat hij aangeeft of hij de Raad-richtlijnen heeft gevolgd. Daarbij werd verwezen naar het huidige financiële klimaat waarin het vertrouwen in de financiële markt en de juistheid van de financiële informatie niet vanzelfsprekend is, en de maatschappelijke betekenis die de richtlijnen van de Raad voor de Jaarverslaggeving inmiddels hebben.<sup>8</sup>

Niettemin werd daarbij uitdrukkelijk overwogen dat

*[...] de Raad-richtlijnen niet bindend zijn en geen kracht van wet hebben. De verplichting om getrouw, stelselmatig en duidelijk te rapporteren vloeit niet voort uit de Raad-richtlijnen maar uit de wet. Wel kunnen ze worden beschouwd als de neerlegging van wat door deskundigen beschouwd wordt als een stelsel van maatschappelijk aanvaardbare nor-*

*men voor verslaggeving binnen de door de wet aangegeven kaders.*<sup>9</sup>

In een latere briefwisseling noemde de minister de richtlijnen, hoewel slechts aanbevolen, niettemin gezaghebbend.

Het artikel 362 lid 10 in de hiervoor beschreven vorm heeft het echter niet gehaald en daarmee zijn de richtlijnen buiten de tekst van de wet gebleven.

Moet aan het schrappen van de bepaling uit het wetsvoorstel directe betekenis toegekend worden voor het gezag van de richtlijnen? Wij menen van niet. De bepaling lijkt te zijn gesneuveld in een discussie over eventuele administratieve lasten als gevolg van de invoering van artikel 362 lid 10 zoals geformuleerd in wetsvoorstel 28 220. In de Tweede Kamer was de indruk ontstaan dat de bewuste bepaling een ‘pas toe of leg uit’-karakter zou hebben. Ondersteuning hiervoor zou onder meer te vinden zijn in een briefwisseling tussen de minister en VNO-NCW,<sup>10</sup> waarin deze laatste organisatie bezwaar aantekent tegen het voorschrift om ondernemingen te verplichten melding te maken van of zij de richtlijnen hebben gevolgd, alsook uit antwoorden van de minister op Kamervragen.<sup>11</sup> Nergens blijkt echter uit dat de wetgever een dergelijk – aan de code-Tabaksblat ontleend – principe voor ogen heeft gestaan. Niet uit de Memorie van Toelichting, niet uit het advies van de Raad van State, en niet uit andere verslagen en/of rapporten. Sterker nog, de minister heeft bij de beantwoording van Kamervragen expliciet gesteld dat het ‘pas toe of leg uit’-systeem in dit kader niet gebruikt zal worden. Daarmee zou de zorg over de administratieve lasten van tafel moeten zijn. Desondanks is dit onderdeel geschrapt bij de derde nota van

6 Wetsvoorstel 29 739 tot wijziging van Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek ter uitvoering van Verordening (EG) Nr. 1606/2002 van het Europees Parlement en de Raad van 19 juli 2002 betreffende de toepassing van internationale standaarden voor jaarrekeningen (PbEG L 243), van Richtlijn nr. 2001/65/EG van het Europees Parlement en de Raad van 27 september 2001 tot wijziging van de Richtlijnen 78/660/EEG, 83/349/EEG en 86/635/EEG met betrekking tot de waarderingsregels voor de jaarrekening en de geconsolideerde jaarrekening van bepaalde vennootschapsvormen evenals van banken en andere financiële instellingen (PbEG L 283), en van Richtlijn 2003/51/EG van het Europees Parlement en de Raad van 18 juni 2003 tot wijziging van de Richtlijnen 78/660/EEG, 83/349/EEG, 86/635/EEG en 91/674/EEG van de Raad betreffende de jaarrekening en de geconsolideerde jaarrekening van bepaalde vennootschapsvormen, banken en andere financiële instellingen, en verzekeringsondernemingen (PbEG L 178) (Wet uitvoering IAS-verordening, IAS 39-Richtlijn en Moderniseringsrichtlijn).

7 Verordening EG 1606/2002 van het Europees Parlement en de Raad van 19 juli 2002, PbEG L 243.

8 In antwoord op vragen van de VVD-fractie overwoog de minister dat de Raad-richtlijnen een uitwerking zijn van het kader van Titel 9.

9 Nota naar Aanleiding van het Verslag bij Wetsvoorstel 28 220, nr. 5.

10 Brief van de Minister van Justitie inzake Wetsvoorstel 28 220, nr. 7, 5 december 2002.

11 Verslag van een Wetgevingsoverleg, nr. 8, 3 september 2003.

wijziging, in het kader van de beperking van de administratieve lasten. In een latere brief komt de minister nog zijdelings terug op deze kwestie, waarbij hij overweegt dat de voorgestelde verplichting niet op een Kamermeerderheid kon rekenen.<sup>12</sup>

Volgens het inmiddels aangenomen wetsvoorstel 29 737 dient een rechtspersoon in de toelichting (slechts) aan te geven volgens welke standaarden de jaarrekening is opgesteld. Of daarmee duidelijkheid is gecreëerd? Beperkt de rechtspersoon zich dus tot de mededeling dat IAS/IFRS, of Nederlandse regels van jaarrekeningenrecht ('Dutch GAAP'), of wellicht een ander wettelijk toegestaan stelsel is toegepast?

De discussie over 'pas toe of leg uit' roept de vraag op, hoe de minister aankijkt tegen de opvatting van de Raad voor de Jaarverslaggeving, dat van de richtlijnen alleen mag worden afgeweken als daar goede gronden voor zijn. Het ontbreken van een 'pas toe of leg uit'-principe zou suggereren dat een afwijking zonder verklaring mogelijk is. Dat wil zeggen: zolang de gekozen wijze van verantwoorden maar in overeenstemming is met de wet, dus met maatschappelijk aanvaardbare grondslagen.

De wetgever kent geen officiële status toe aan de richtlijnen. Wij hoeven er niet om te treuren dat de verwijzing naar de Richtlijnen voor de jaarverslaggeving niet in de wet terecht is gekomen. Een enkele mededeling in een jaarrekening dat de richtlijnen niet of slechts ten dele zijn toegepast helpt niet om het inzicht te vergroten. Het 'pas toe of leg uit' zou er wellicht toch ingeslopen zijn. En de vermelding in de wet zou toch de suggestie hebben gewekt dat er één set van algemeen aanvaarde regels voor verslaggeving in Nederland is, die in beginsel moet worden gevolgd.

### **Betekenis van de richtlijnen volgens de Raad voor de Jaarverslaggeving zelf**

De Raad zelf besteedt in de richtlijnen de nodige aandacht aan de betekenis die aan zijn werk moet worden toegekend. De Raad maakt blijkens Richtlijn 100.3 onderscheid tussen inventariserende en toetsende elementen in zijn werk. Na inventarisatie van frequent voorkomende grondslagen en regels toetst de Raad of deze grondslagen en regels

*['...'] voldoen aan respectievelijk nader inhoud geven aan de normen die in het maatschappelijk ver-*

*keer als aanvaardbaar voor het geven van een getrouw beeld worden beschouwd'.*

Deze toetsing kan leiden tot aanbevelingen (de Raad drukt daarmee zijn voorkeur uit voor een bepaalde wijze van behandelen en rapporteren), of tot een oordeel, dat een bepaalde wijze van behandelen en rapporteren wel of niet aanvaardbaar is of moet worden gehanteerd. Als slechts één wijze van behandelen of rapporteren aanvaardbaar is, of juist onaanvaardbaar wordt geacht, wordt dit in de richtlijnen als zodanig aangeduid: de stellige uitspraken van de Raad. Ook deze stellige uitspraken zijn geen wettelijke bepalingen en hebben dan ook geen bindende kracht. De Raad onderkent dat het de rechter is die zal hebben te bepalen welke normen voor jaarrekeningen in het algemeen of voor een specifieke jaarrekening aanvaardbaar worden beschouwd. De opsteller van de jaarrekening heeft hierin een duidelijke eigen verantwoordelijkheid. Wel gaat de Raad ervan uit dat slechts 'goede gronden' aanleiding kunnen geven om van zijn stellige uitspraken af te wijken. Hoe denkt de rechter daarover?

### **Jurisprudentie in verband met de richtlijnen**

Al ten tijde van het hiervoor genoemde tripartiet overleg werden de Beschouwingen die uit dat overleg voortvloeiden aangehaald in jaarrekeningprocedures. Over de betekenis van die Beschouwingen was op dat moment bepaald geen eenstemmigheid. In zijn conclusie bij het arrest van de Hoge Raad van 17 januari 1979 (*NJ* 1979/373) is de advocaat-generaal Mok het geheel oneens met het betoog van een der partijen, dat de Ondernemingskamer had dienen te beargumenteren waarom wordt afgeweken van de Beschouwingen. Mok constateert dat

*['...'] de Ondernemingskamer bij herhaling blijk heeft gegeven van eigen inzichten, die afwijken van de Beschouwingen, zonder dat in de uitspraak naar de Beschouwingen is verwezen'. [Geparafraseerd.]*

Maeijer op zijn beurt is het in zijn noot bij het arrest oneens met Mok.

In zijn conclusie bij het arrest van de Hoge Raad van 31 oktober 1984 (*NJ* 1985/578) stelt de advocaat-generaal Van Soest het volgende.

12 Brief van de Minister van Justitie inzake Wetsvoorstel 28 220 en Wetsvoorstel 29 737, nr. 14, 8 februari 2005.

*‘De omstandigheid dat de [...] richtlijnen in haar algemeenheid niet als rechtsbron kunnen gelden [...] neemt niet weg dat zij te midden van de literatuur een bijzonder gezaghebbende plaats innemen.’*

De advocaat-generaal nuanceerde het belang van de betreffende richtlijn vanwege de omstandigheid dat het hier nog om een ontwerp voor een richtlijn ging, en omdat het ontwerp meer beperkend was dan de wet.

Recentelijk heeft de Ondernemingskamer zich in een aantal uitspraken mede gebaseerd op richtlijnen van de Raad. In het (tussen)arrest van 7 november 2002 (JOR 2003/6) beantwoordde de Ondernemingskamer de vraag of het aanvaardbaar was dat KPN de waardestijging van de door haar gehouden aandelen in een dochtervennootschap als resultaat in de winst- en verliesrekening tot uitdrukking bracht. De Ondernemingskamer oordeelde dat wel aanvaardbaar en refereerde hierbij aan twee richtlijnen. De Ondernemingskamer stelde dat hier

*‘[...] in wezen sprake was van een verwateringswinst die – overeenkomstig de aanbeveling in alinea 213a van richtlijn 214 van de Raad voor de Jaarverslaggeving – voor rapportagedoeleinden met een vervreemdingswinst op één lijn kan worden gesteld’.*

In deze procedure stond ook ter discussie hoe, rekening houdend met artikel 2:387 lid 4 BW, de in een deelneming aanwezige goodwill gewaardeerd diende te worden. Volgens het vierde lid van artikel 387 van Boek 2 van het BW moet bij de waardering van activa rekening worden gehouden met een vermindering van de waarde, indien deze naar verwachting duurzaam is. KPN stelde zich op het standpunt dat een afwaardering op lagere bedrijfswaarde niet aan de orde behoefte te komen, indien het totaal van de verwachte kasstromen uit het desbetreffende immateriële actief niet beneden de boekwaarde uitkomt. KPN ging daarbij uit van niet contant gemaakte kasstromen. De bij de zogenoemde impairment test (de test of de deelneming nog wel de waarde vertegenwoordigt waarvoor zij in de boeken staat) gehanteerde business cases hadden volgens KPN niet tot de conclusie geleid dat de deelneming een duurzaam lagere waarde had dan de historische verkrijgingsprijs (na afschrijving). Richtlijn 121 van de Raad voor de Jaarverslaggeving verlangt dat de zogenoemde impairment test plaatsvindt op basis van contant gemaakte waarden. Dit hoofdstuk is in 1999 als ontwerp gepubliceerd en werd in 2000 definitief.

In de definitieve tekst is opgenomen dat de (nieuwe) richtlijn geldt met ingang van 1 januari 2001 en dat eerdere toepassing wordt aanbevolen. De Ondernemingskamer stelt dat

*‘[...] nu de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving hebben te gelden als aanbevelingen waarin de – geëvolueerde – maatschappelijke opvattingen omtrent de – nadere uitwerking van de – wettelijke regeling tot uitdrukking komen, [...] [dient] de in art. 2:387 lid 4 BW voorgeschreven toets in beginsel ... plaats te vinden op basis van de contante waarde van de verwachte toekomstige kasstromen’.*

De Ondernemingskamer stelt vervolgens vast dat KPN onvoldoende gemotiveerd uiteengezet heeft waarom van dat beginsel was afgeweken.

In haar arrest van 20 november 2003 (JOR 2004/10) heeft de Ondernemingskamer opnieuw verwezen naar de richtlijnen van de Raad. De Ondernemingskamer stelt dat voor de uitleg van artikel 2:386 BW de richtlijnen van de Raad voor de Jaarverslaggeving – als gezaghebbende kenbronnen van in het maatschappelijk verkeer als aanvaardbaar te beschouwen normen – van belang zijn. De Ondernemingskamer stelt dat

*‘[...] met inachtneming van [...] van belang zijnde bijzonderheden dient van geval tot geval te worden gezien of en in hoeverre voor de toepassing van de aan de orde zijnde wettelijke bepalingen gewicht dient te worden toegekend aan enige bepaling uit de richtlijnen’.*

In haar uitspraak geeft de Ondernemingskamer diverse voorbeelden van bijzonderheden waarmee rekening moet worden gehouden. Zo maakt de Ondernemingskamer onderscheid tussen:

- richtlijnen die al van kracht zijn voor het onderhavige boekjaar;
- (ontwerp)richtlijnen die nog niet van kracht zijn, maar waarvan de Raad voor de Jaarverslaggeving wel toepassing al voor het onderhavige boekjaar heeft aanbevolen;
- (ontwerp)richtlijnen die nog niet van kracht zijn en waarvan de toepassing voor dat boekjaar ook niet is aanbevolen.

De Ondernemingskamer maakt ook onderscheid tussen richtlijnen die nieuwe onderwerpen bestrijken en richtlijnen waarin een bestaande problematiek wordt herijkt. Bij deze laatste categorie kan volgens de Ondernemingskamer weer onderscheid worden



gemaakt tussen richtlijnen die een breuk met voorheen geldende opvattingen inhouden en richtlijnen die bestaande – doch niet eerder geëxpliciteerde – opvattingen bevestigen. In zijn noot onder deze uitspraak schrijft prof. P.M. van der Zanden het merkwaardig te vinden dat de Ondernemingskamer

*‘[...] zoveel gewicht toekent aan de uitspraken van een particuliere organisatie, die met geen enkele officiële taakopdracht of formeel gezag is bekleed’.*

Juist die uitspraak wekt verbazing. De richtlijnen van de Raad voor de Jaarverslaggeving zijn de enige gestructureerde vastlegging van hetgeen in bepaalde, gezaghebbende kring als maatschappelijk verantwoord maatstaven wordt beschouwd. Het is niet meer dan logisch dat de Ondernemingskamer daarop met enige regelmaat teruggrijpt. Dat de Ondernemingskamer daarbij niet slaafs navolgt, blijkt wel uit het arrest van 24 juni 2004 van de Ondernemingskamer inzake – voorheen – de Gelderse Ontwikkelingsmaatschappij.

In dit arrest (JOR 2004/272) stelt de Ondernemingskamer dat het beroep op richtlijn 252 van de Raad voor de Jaarverslaggeving niet afdoet aan het feit dat de in de jaarrekening van 1998 opgenomen voorziening, ter zake van de na 1 januari 1999 gemaakte reorganisatiekosten die niet – mede – hun oorsprong vinden in 1998, geen voorziening is in de zin van artikel 2:374 lid 1 onder a BW. De Ondernemingskamer stelt dat

*‘[...] weliswaar [...] de bepalingen voor het opvoeren van voorzieningen in verband met de reorganisatie door de Raad voor de Jaarverslaggeving met ingang van boekjaren die aanvingen op of na 1 januari 2001 aanzienlijk zijn verscherpt, [maar dat] doch ook in 1998 gold dat voor het vormen van voorzieningen sprake moest zijn van concrete, specifieke risico's die op de balansdatum aanwezig waren en moesten voortvloeien uit gebeurtenissen die vóór de balansdatum hadden plaatsgevonden of handelingen die voor die datum waren verricht’.*

Tot slot de enquêteprocedure die de Vereniging van Effectenbezitters tegen Koninklijke Ahold N.V. (Ahold) had aangespannen (Hof Amsterdam, 6 januari 2005 (JOR 2005/6)). In die procedure hechtte de Ondernemingskamer waarde aan de richtlijnen van de Raad voor de Jaarverslaggeving. In haar verweer verwees Ahold naar paragrafen 103 en 104 van Richtlijn (2002) 150. In deze paragrafen heeft de

Raad voor de Jaarverslaggeving aangegeven op welke wijze fundamentele fouten in de jaarrekening dienen te worden hersteld en op welke wijze deze fouten dienen te worden gemeld. De Ondernemingskamer stelde dat zij zich in het betoog van Ahold kon vinden en overwoog daarbij het volgende.

*‘Waar de wet – behoudens het bepaalde in artikel 2:362 lid 6 laatste volzin BW – voor een situatie als de onderhavige geen regeling biedt, kunnen de desbetreffende richtlijnen van de Raad voor de Jaarverslaggeving (die, zoals de Ondernemingskamer in eerdere uitspraken overwoog, hebben te gelden als gezaghebbende kenbronnen van in het maatschappelijk verkeer als aanvaardbaar te beschouwen normen in de zin van artikel 2:362 lid 1 BW) inderdaad als leidraad worden genomen.’*

Uit vorenstaande uitspraken kan geconcludeerd worden dat de Ondernemingskamer, zoals zij zelf zegt, de Richtlijnen voor de jaarverslaggeving als een gezaghebbende kenbron van in het maatschappelijk verkeer als aanvaardbaar te beschouwen normen beschouwt. Daarmee heeft zij niet gezegd dat de richtlijnen de enige kenbron vormen, en ook niet dat de richtlijnen als beginsel dienen te worden nageleefd. De Ondernemingskamer onderkent dat de richtlijnen van een maatschappelijke ontwikkeling blijken kunnen geven. Als zij dan concludeert – zoals in de hiervoor aangehaalde KPN-uitspraak – dat het nodig is dat een waardering in afwijking van een maatschappelijke ontwikkeling wordt toegelicht, stelt zij daarmee niet dat afwijking van de richtlijnen moet worden verklaard: de Ondernemingskamer grijpt terug naar de maatschappelijke ontwikkeling zelf, die – wellicht: ook – in de richtlijnen haar weer-slag heeft gevonden.

### Conclusie

De opvatting van de Raad voor de Jaarverslaggeving dat slechts ‘goede gronden’ aanleiding kunnen geven om van zijn stellige uitspraken in de richtlijnen af te wijken verheft de richtlijnen tot norm. Die opvatting gaat ons te ver. De Ondernemingskamer hanteert de richtlijnen als een belangrijke kenbron van het jaarrekeningenrecht. Wij zouden daaraan willen toevoegen: met een unieke positie, gelet op de volledigheid en de deskundigheid waarmee de richtlijnen tot stand komen. Accountants hanteren de Richtlijnen voor de jaarverslaggeving veelal als de norm bij het afgeven van een verklaring bij de jaarrekening. Een ondernemer die op een andere wijze wil rapporteren dan volgens deze richtlijnen vindt de

accountant op zijn weg. De richtlijnen zijn echter geen wet. De ondernemer die een afwijkende methode van rapporteren wil toepassen heeft die vrijheid, zolang hij blijft binnen de normen die in het maatschappelijk verkeer als aanvaardbaar worden

beschouwd. Die normen zijn vrijwel per definitie ruimer dan de voorschriften van de richtlijnen.

**Mr. J.W. Berk, mr. R. Lodewijk en mr. S.A. Veerman**  
zijn advocaat bij Loyens & Loeff N.V. te Amsterdam.